

Література

- Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022–2032 рр. (№ 286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286–2022-%D1%80#Text>
- Нацрада з відновлення України від наслідків війни. (2022, Липень). Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». <http://bitly.ws/HxFR>
- Президент України. (2021, 2 червня). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку» (№ 225). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text>
- European Commission. (n. d.). Europe’s Digital Decade: digital targets for 2030. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019–2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en
- European Commission. (2021, September 15). Commission proposes a Path to the Digital Decade to deliver the EU’s digital transformation by 2030. <http://bitly.ws/HxG6>

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ — ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

**Олена Пометун, д.пед. н., проф.,
член-кореспондент НАПН України**
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

У час радикальних змін і трагічних випробувань людям треба опертися на якісь фундаментальні чинники з тим, щоб на їх базі наповнити сенсом своє життя. Відтак, особливого значення набувають цінності як на рівні окремої особистості, так і суспільства та нації в цілому. Українське суспільство нині згуртовано навколо ідеї захисту незалежності і цілісності нашої країни, своїх цінностей, які стали чи не найважливішими ознаками, що відрізняють наш народ від країни-агресора.

Під тиском війни спостерігаємо поступовий рух українського суспільства від цінностей «суспільства споживання» у бік цінностей «постматеріалізму» (Inglehart & Welzel, 2005), коли на перший план виходить не матеріальне благополуччя чи особистий успіх, а благополуччя громади та суспільства, якість людських відносин як основа людського щастя. Не-

від'ємними компонентами єдиного основоположного процесу: людського розвитку, на думку прихильників цієї теорії, є модернізація в соціально-економічній сфері, утвердження цінностей самовираження в культурній сфері та демократизація. Причому відправною точкою демократизації, є політична культура і цінності громадян, а не тільки створення демократичних інституцій і розробка «правильної» конституції.

На основі цих ідей в освіті США і деяких країн Європи і Азії виник окремий напрям освіти — ціннісна освіта (values education), який передбачає, що в учнів розвиваються моральні і політичні цінності, а також норми, ставлення та уміння, засновані на цих цінностях. Програми такого навчання базуються на думці, що людина, будучи істотою розумною і свідомою, прагне до певних цінностей, які стосуються фізичної, психічної, духовної та суспільної сфери життя й є фундаментом прийняття рішень, визначаючи розвиток людини, її ставлення до інших людей та речей, її емоційний стан та самооцінку.

Еволюція цінностей громадян України зафіксована соціологічними дослідженнями. Наприклад у серпні 2022 р. засвідчено (Соціологічна група «Рейтинг», 2022) зростання цінності незалежності України, української мови, українського громадянства (94% опитаних вважають себе громадянами України порівняно 76% у 2021 р.). Водночас, за даними Фонду демократичних ініціатив від серпня 2022 р., лише 64% громадян підтримують демократію як форму державного устрою в Україні. А за даними КМІС, у липні того ж року 58% опитаних, погодились, що для України сильний лідер важливіший за демократичну систему (КМІС, 2022). Ціннісні зрушення не стосуються готовності громадян до підтримки подальших демократичних реформ і відповідальної участі в їх здійсненні, прагнення до створення дійсно демократичних інституцій, без яких європейське майбутнє нашої держави неможливе.

Ці дані ще раз підтверджують актуальність завдання освітніх закладів з формування соціально-політичних цінностей учнів (серед них свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до закону, солідарність, відповідальність), на яких наголошує Концепція Нової української школи. Очевидно до цього переліку необхідно додати й цінності Європейського союзу, зокрема, повагу до людської гідності і прав людини, рівність, верховенство права. Важливий внесок у розв'язання цього завдання безумовно мають зробити предмети громадянської та історичної освітньої галузі.

Під цінностями вчені-психологи розуміють систему специфічних утворень у структурі свідомості людини, котрі є для неї ідеальними зразками поведінки, орієнтирами, що регулюють її соціальну поведінку протягом життя, виступають джерелом мотивації та спонукають до діяльності. Особистісні цінності формуються шляхом інтеріоризації (переходу у внутрішній план, «привласнення») цінностей суспільства. Поняття «особистісні цінності» пов'язується з освоєнням конкретними індивідами суспільних цінностей, а отже за ними закріплюється значущість, особистісний смисл для людини певних об'єктів, подій, явищ тощо. Розуміння способу формування цінностей особистості на основі інтеріоризації нею суспільних цінностей дозволяє визначити деякі методичні підходи до формування цінностей у процесі навчання різних предметів, зокрема суспільствознавчих. Функціонування цього механізму в освітньому процесі забезпечується по-перше, через зміст навчання (за умови забезпечення його якісного засвоєння учнями) та, по-друге, через відповідну його організацію (технології).

Навчання історії та громадянської освіти за характером навчального матеріалу дозволяє школярам досліджувати особливості розвитку, способу життя, духовності і культури різних народів, цивілізацій у різні часи. Така інформація сприяє когнітивному розвитку учнів та впливає на їхню емоційно-ціннісну сферу, оскільки вивчаючи історію, учень мимоволі формує власне ставлення до отриманої інформації й оцінює її. Це спонукає дитину до мисленнєвої діяльності та сприяє її особистісному розвитку, формуючи певні ціннісні установки. Позитивні цінності закладають духовно-орієнтаційний фундамент суспільного буття, надають смисл життю індивіда, стимулюють почуття гідності і самореалізації. Але й ті символи й коди, що формуються на основі відчуття втрат і травм як своєрідні «антицінності», також мають регулятивне значення, застерігаючи від повторення минулих помилок. Як зазначає Н. Яковенко, історична пам'ять не лише фіксує величезну кількість подій, а й синтезує, сплітає їх у єдине цілісне мереживо національної історії, де кожен факт, подія займають свою ціннісну нішу. Вона виступає не німим свідком минулого, а живим збудником людської волі й водночас, орієнтиром доцільної активності. Відбувається своєрідне сортування надбаного досвіду на позитивний, що належить засвоювати і примножувати, і негативний, який є застереженням (Яковенко, 2008).

Отже, для формування в учнів громадянських демократичних ставлень і цінностей у зміст історичної й громадянської освіти мають бути введені сюжети, що розкривають такі цінності. В історію — наприклад, про Козацьку державу та її устрій, Конституцію Пилипа Орлика, «Декларацію прав людини і громадянина», «Декларацію про незалежність США» та ін.), а відбір та структурування всього змісту курсів історії має проводитись з урахуванням психологічного механізму формування ставлень особистості — учням слід надавати інформацію про потреби, мотиви, інтереси людей, які створили такі цінності та прагнули втілити їх у життя, їхнє ставлення до світу, їхню діяльність в конкретному часі та просторі. В курсах громадянської освіти й правознавства мають не лише докладно опрацьовуватись відповідні поняття, але й системно розвиватись уміння застосувати ці поняття спершу як визначення і захист активної громадянської позиції в дискусії, дебатах на уроці, а потім — в реальних діях на користь шкільній та територіальній громаді, чи українській державі.

З цієї позиції сьогодні принципово важливим є доповнення змісту будь-якого курсу історії й громадянської освіти «воєнним компонентом», а точніше, посиленням уваги учнів до питань, які наочно демонструють історичну та ментальну різницю (протилежність) між Україною та росією, а ще цінність мови, віри, історії у зміцненні держави зсередини. Варто також зосереджувати увагу учнів на таких проблемах як цінність людського життя у XXI сторіччі, концепт «гідність людини» у контексті сучасних воєнних реалій в Україні, український героїзм як національно-історичний феномен тощо.

Щодо методики навчання, то для розв'язання цих завдань вона має бути такою, щоб забезпечити пізнавальну активність дітей, коли учень сам конструє знання, уміння та смисли, чітку і ясну процесуальність організації навчання (кооперативне навчання, дослідницькі, проєктні методи, дискусії) та результати навчальної діяльності учня, які мають бути значущими для нього і для суспільства. Необхідним є й залучення учня до безпосередньої діяльності на користь громаді й суспільству.

Ключові слова: цінності, навчання, історія і громадянська освіта, умови формування.

Література

- КМІС. (2022, Липень). Демократія, права і свободи громадян та медіаспоживання в умовах війни. Телефонне та щоденникове опитування. Вилучено травень 17, 2023 з https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20220817_z/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%.pdf
- Соціологічна група «Рейтинг». (2022, Серпень 17–18). Сімнадцяте загальнонаціональне опитування: ідентичність. Патріотизм. Цінності. Вилучено травень 17, 2023 з <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/>
- Яковенко, Н. М. (2008). Нова доба — нові підручники. Про потребу дискусії над підручниками з історії України. Вилучено травень 17, 2023 з <http://www.novadoba.org.ua/data/metod/yakovenko.rtf>
- Inglehart, R., Welzel, C. (2005). Modernization, Cultural Change, and Democracy. The Human Development Sequence. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511790881>

ВИКЛАДАННЯ ЦИФРОВОЇ ПЕДАГОГІКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Микола Пригодій, д. пед. н.

Інститут професійної освіти НАПН України
м. Київ, Україна

Метою дослідження є визначення особливостей викладання навчальної дисципліни «Цифрова педагогіка» у закладах освіти.

Швидкі темпи розроблення та запровадження технологічних розробок, легкість доступу до глобальної мережі, підвищення комп'ютерної грамотності всіх верств населення країни сприяли виведенню питання цифровізації суспільства на перший план. Оскільки вплив цифрових технологій проявляється у всіх аспектах життя суспільства, питання про цифровізацію освіти було неминучим. Пандемія прискорила процес переходу закладів освіти до нових систем організації навчання.

Існує багато досліджень щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі. Оскільки явище цифровізації освіти є багатограним, то вчені розрізняють позитивні та негативні аспекти даного феномену (рис. 1).